

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. Зеліско, к. е. н., В. Мельник, аспірант
Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2018.25.040>

Постановка проблеми. Економічні реалії сучасності формують стратегічні завдання розвитку аграрного сектору національної економіки – досягнення високого рівня конкурентоспроможності та гарантування продовольчої безпеки. Зазначене аргументує актуальність нашого дослідження та є підґрунтям для пошуку шляхів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору завдяки використанню новітніх технологій, інноваційних рішень. З огляду на це важливого значення набуває надання можливостей координації, кооперації державних і приватних компаній аграрного сектору, у тому числі його наукових установ, через створення умов для активізації використання вітчизняних розробок у виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні аспекти інноваційного розвитку національної економіки розглядають іноземні та українські дослідники, зокрема Р. Акофф, Ю. Антонюк, Г. Гольдштейн, П. Друкер, Е. Тоффлер, Б. Твісс, Й. Шумпетер, Н. Гражевська, Т. Затоначька, О. Жилінська, М. Ільчук, С. Ілляшенко, А. Ігнатюк, Н. Краснокутська, Ю. Лупенко, Л. Мартюшева, І. Одотюк, А. Дука, В. Пилипів, В. Плєскач, А. Савчук, С. Темненко, Г. Філюк, О. Федонін та інші науковці, які обґрунтовують шляхи й методи вдосконалення складових інноваційного потенціалу.

Значний внесок у становлення концепції розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору зробили такі вчені, як: В. Андрійчук, Д. Баюра, Н. Відмар, О. Витвицька, В. Геєць, А. Грей, В. Заліско, М. Кропивко, В. Збарський, М. Ільчук, С. Ілляшенко, Н. Краснокутська, М. Кропивко, Е. Менсфілд, Г. Маслов, М. Малік, Б. Пасхавер, О. Петухова, О. Попович, П. Саблук, К. Фрімен, О. Шпичак та ін.

Особливості розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору нерозривно пов'язані з досягненням продовольчої безпеки, що підтверджено дослідженнями О. Богдан [1], О. Донця [2], Л. Куцини [3], О. Шлапака [4], Т. Затонатської [8] та ін. Науковці зауважують, що кількісні та якісні характеристики змін в економічній, еколо-

гічній і соціальній сферах визначаються необхідністю дослідження складових сталого та інноваційного розвитку економіки України.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження було формування концептуальних засад розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору України та розроблення практичних рекомендацій щодо стимулювання цього процесу в національній економіці.

Виклад основного матеріалу. Думки вчених збігаються в тому, що інноваційний потенціал виражається сукупністю чинників, які формують передумови інноваційного розвитку. Основними інструментами інституційного регулювання інноваційного потенціалу аграрного сектору є державні гарантії, цінова політика, кредитне забезпечення, митно-тарифне регулювання, податкова політика, страхові інструменти, бюджетна підтримка [3, с. 43].

Підвищення інноваційної активності аграрного сектору необхідне для забезпечення конкурентоспроможності на міжнародних ринках, забезпечення потреб українського інноваційного ринку, а дотримання умов продовольчої безпеки країною неможливе без вдосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку. Необхідне застосування соціальної відповідальності під час провадження інноваційної діяльності [2, с. 98].

Поняття «інноваційний потенціал аграрного сектору» виражається сукупністю можливостей його інституціональних структур до генерування, сприйняття та упровадження інноваційних процесів/продуктів для активізації технічного, організаційного покращання діяльності та з метою забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору і досягнення стратегічних цілей його сталого розвитку. Розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору є процесом формування певної сукупності ресурсів, які входять до матеріально-технічної, кадрової, фінансово-економічної, маркетингової, інформаційної, екологічної складових [5, с. 25].

Проведене дослідження дало змогу визначити структурні складові інноваційного потенціалу аграрного сектору (фінансово-економічну, кадрову, матеріально-технічну, маркетингову) і додатково врахувати екологічну та інформаційну складові на засадах продовольчої безпеки, євроінтеграції, розвитку ресурсощадних технологій, систем менеджменту й продуктивності праці [7, с. 43].

Протягом 2012–2016 рр. частка основних складових аграрного сектору економіки України в середньому була розподілена так: сільське господарство – 41%, переробна промисловість – 23%, харчова промисловість – 36%, що підтверджує актуальність проведення дослідження саме сільського господарства як такого, що забезпечує 9,2% валової доданої вартості України.

Завдяки застосуванню основних інструментів державного регулювання, зокрема, державного замовлення та закупівель, податкових

важелів, субсидій і дотацій на здійснення науково-дослідних робіт, реалізації державних цільових програм можна знівелювати ризики високої монополізації аграрної діяльності й розширити можливості доступу зацікавлених суб'єктів ринку до технологій, що стимулюють розвиток інноваційного потенціалу сектору [1, с. 70].

Аналіз заявок на винаходи та корисні моделі закладів аграрного спрямування свідчить, що кількість розробок щороку збільшується (див. рис.).

Аналіз динаміки капітальних інвестицій (див. табл.) засвідчив активний розвиток аграрного сектору. Необхідність зростання обсягу інвестицій протягом 2015–2016 рр. можна пояснити низкою чинників: критичною зношеністю основних засобів сільськогосподарських підприємств, нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні, високим рівнем інфляції тощо [6, с. 58].

Рис. Кількість заявок на винаходи та корисні моделі закладів із найвищою винахідницькою активністю аграрного спрямування за 2012–2016 рр., %*

*Джерело: [1].

Обсяг капітальних інвестицій: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, 2012–2016 роки*

Показник	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	грн	від загального обсягу, %	грн	від загального обсягу, %	грн	від загального обсягу, %	грн	від загального обсягу, %	грн	від загального обсягу, %
Всього (використано) капітальних інвестицій	19362958	6,6	19058965	7,1	18795620	8,6	30154695	11,0	50484002	14,1
Довгострокові біологічні активи рослинництва	63433	3,3	46516	1,9	61083	3,0	47013	1,7	25298	0,8
у т.ч. за рахунок коштів державного бюджету	77250	0,4	64846	0,3	18281	0,1	11683	0,0	5307	0,0

*Джерело: [1].

Висновки. Результати проведеного дослідження дали змогу встановити, що інноваційний розвиток аграрного сектору як однієї з пріоритетних галузей економіки України є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку та продовольчої безпеки. Провідна роль серед складових механізму державного регулювання інноваційної діяльності належить непрямим методам (податкові пільги, інноваційний податковий кредит, державні гарантії тощо). Також важливу роль у комплексній оцінці розвитку інноваційного потенціалу відіграє врахування індикаторів сталого розвитку кожної складової.

На основі проаналізованих джерел визначено сутність і розкрито еволюцію наукових підходів до розвитку інноваційного потенціалу, узагальнено сучасні погляди вчених, які у своїх теоріях спираються на суспільні, економічні, екологічні, технологічні чинники формування інноваційного потенціалу аграрного сектору. Виявлено потребу у формуванні сприятливих економічних, соціальних умов розвитку, вдосконаленні організаційних форм і стимулюванні науково-дослідної діяльності аграрного сектору.

Бібліографічний список

1. Богдан О. Д. Концептуальна модель інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України. *Наукові праці НДФІ*. 2017. Вип. 2. С. 65–77.
2. Донець О. В. Організаційні форми господарської діяльності у сільському господарстві. *Науковий вісник УНУ. Серія Економіка*. 2011. Вип. 33, ч. 1. С. 97–101.
3. Куцина Л. В. Управління розвитком аграрної сфери на основі кластерного підходу. *Вісник ХНТУ сільського господарства імені Петра Василенка*. 2012. Вип. 125. С. 34–45.
4. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції: у 2 т.: монографія. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. Т. 2. С. 7–27.
5. Українська модель аграрного розвитку та її соціально-економічна переорієнтація: наук. доп. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. 56 с.
6. Bogdan O. Agrarian-Industrial reform in Ukraine: reality and prospects. *Economics, management, law: problems and prospects: collection of scientific articles*. Coventry, United Kingdom. 2015. № 1. P. 57–60.
7. Bogdan O. Some aspects of innovative potential of Ukraine at the regional level. *International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of*

Economics and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings, 29 of January, 2016. Klaipeda, 2016. P. 40–45.

8. Zatonatska T., Bogdan O. Investment Attractiveness of the Ukrainian Agricultural Sector. *Regional Innovations*. 2014. № 2. P. 20–31.

Зеліско Н., Мельник В.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та конкуренції на світовому ринку продовольства розвиток аграрного сектору національної економіки має забезпечуватися за рахунок ефективного механізму інноваційної діяльності. Розкрито питання розвитку та удосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного забезпечення аграрного сектору національної економіки як основи підвищення його конкурентоспроможності, активізації інноваційної діяльності, визначення перспективних форм та напрямів її реалізації, джерел фінансування. Поглиблено змістове розуміння розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору України. Виявлено потребу у формуванні сприятливого економічного, соціального, екологічного середовища розвитку задля стимулювання науково-дослідної діяльності. Наведено конкретні приклади досягнень провідних наукових центрів НААН, але обсяги та рівень наукових розробок, а особливо їхнє впровадження ще не задовольняють повною мірою потреби аграрного сектору. Основну увагу приділено визначенню структури інноваційного потенціалу аграрного сектору національної економіки та особливостям його формування. Здійснено аналіз сучасного стану інноваційного розвитку аграрного сектору України, вказано на особливості інноваційної діяльності держави у сфері АПК. Розглянуто основні причини та чинники уповільнення інноваційного розвитку вітчизняних агропромислових підприємств. Окреслено шляхи підвищення інноваційної активності аграрної сфери. Встановлено, що інноваційний потенціал виступає чинником інтенсифікації виробництва через його інноваційну модернізацію. Доведено, що активізація інформаційних сервісів в інституційній структурі аграрного сектору дасть змогу стимулювати споживання інноваційної продукції та позитивно позначиться на конкурентоспроможності сектору. Розроблено пропозиції щодо формування стратегічних пріоритетних напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, інноваційна діяльність в аграрному секторі, аграрний сектор економіки, розвиток інноваційного потенціалу аграрного сектору, сталий розвиток.

Zelisko N., Melnyk V.

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE POTENTIAL OF UKRAINE'S ECONOMY AGRARIAN SECTOR

In a globalized and competitive global food market development of the agricultural sector of the national economy should be ensured through effective mechanism of innovation activity. The aim of the article is to study the theoretical approaches to determining the impact of innovation on the development of resource potential of enterprises in the agricultural sector. The article reveals the development and improvement of organizational and economic mechanism providing innovative agricultural sector of the national economy as the basis for improving its competitiveness; promotion of innovative activities, identifying promising forms and ways of its implementation and funding sources. In consequence of scientific novelty, the results of the research an actual scientific task – the development of management tools for the formation and development of innovative potential of Ukraine's competitive agricultural sector, including the activation of domestic innovation market and providing scientific and production cooperation. In the research, the conceptual understanding of the development of innovative potential of Ukraine's agrarian sector is increased. This article analyzes the current state of innovation development of the agricultural sector of Ukraine, shows the characteristics of innovation activity of state in agriculture. The main reasons and factors hindering the innovative development of domestic agricultural enterprises are considered. The ways to improve the innovative activity of agrarian enterprises are demonstrated. The need to form a favorable economic, social, ecological development environment for stimulating research activities is revealed. Specific examples of the achievements of leading research centers NAAS have been given, but the scope and level of scientific development and, especially, implementation does not yet fully meet the needs of the agricultural sector. The main attention is paid to determining the structure of the innovative potential of the national economy agrarian sector and features of its formation. The essence of innovation potential forms of its manifestation in the agricultural sector. Established that innovative capacity a factor intensifying production through its innovative modernization, the development of which is constrained by lack of adequate funding for its implementation. The proposals on the formation of strategic priority directions for the development of the innovative potential of the agrarian sector of Ukraine were developed.

Key words: innovative development, innovative potential, innovative activity in agrarian sector, agrarian sector, development of innovative potential of agrarian sector, sustainable development.

Стаття надійшла 27.02.2018.